

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ДОЛЯ ІННА ВАСИЛІВНА

УДК 811.111'342.9

**ІНТОНАЦІЙНА ВАРІАТИВНІСТЬ ВИСЛОВЛЕНЬ ПОЗИТИВНОЇ ТА
НЕГАТИВНОЇ ОЦІНКИ В АНГЛОМОВНОМУ
ДІАЛОГІЧНОМУ РАДІОДИСКУРСІ
(експериментально-фонетичне дослідження)**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2014

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі англійської філології Інституту іноземної філології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, професор
ДВОРЖЕЦЬКА Маргарита Петрівна
Київський національний лінгвістичний
університет
Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри германської та фіно-угорської
філології

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
ПЕТРЕНКО Олександр Дем'янович,
Таврійський національний університет
імені В. І. Вернадського
Міністерства освіти і науки України,
декан факультету іноземної філології
завідувач кафедри теорії мови та літератури

кандидат філологічних наук, доцент
ОЛІНЧУК Вікторія Володимирівна,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова
Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри теоретичної та прикладної
фонетики англійської мови

Захист відбудеться «27» лютого 2014 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.11 у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці імені М.О. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, вул. Володимирська, 58, к. 12.

Автореферат розісланий «25» січня 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
к.філол.н.

Л. В. Клименко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Реферована дисертаційна робота присвячена експериментально-фонетичному дослідженню інтонаційної варіативності позитивних та негативних оцінних висловлень, реалізованих в англомовному діалогічному радіодискурсі.

У вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці здійснювались дослідження, які висвітлюють різні підходи до вивчення категорії оцінки. Оцінка є предметом дослідження різних наук, зокрема, філософії, соціології, логіки, психології та лінгвістики. З огляду на багатоаспектність та складність, категорія оцінки трактується по-різному: оцінка як модальність (Н.Д. Арутюнова, О.А. Попова, Т.В. Романова), як лінгвістична категорія (І.Є. Буяр, Т.А. Крисанова, Г.Г. Почепцов, Г.І. Приходько, В.М. Телія), як висловлення про цінності об'єкта, тобто про його корисність, здатність задовольняти потреби суб'єкта (О.М. Вольф, В.І. Карасик, О.М. Островська, В.Д. Хадсон), як позитивна чи негативна кваліфікація предмету думки (Л.Л. Ємельянова, О.А. Завадська, Т.В. Маркелова, О.І. Федотова).

Значну увагу зосереджено вивченню окремих аспектів оцінних висловлень, а саме: *комунікативно-прагматичному* (С.Ф. Гедз, І.О. Лисичкіна, Є.О. Снегірьова, Л.А. Штакіна, Н. Бонвіллаін), *комунікативно-функціональному* (Г.І. Бубнова, О.Р. Валігура, М.П. Дворжецька, А.А. Калита, О.І. Федотова, Д. Крістал, Л. Джоунс), *структурно-функціональному* (Є.М. Андрієвська), *прагматичному* (Т.О. Биценко, О.А. Завадська, Н.В. Ланчуковська, С. Левінсон) та *прагмасемантичному* (Л.М. Киричук, А. Яворський, Р. Палмер). Проте, питання про комплексне дослідження просодичних маркерів оцінки з урахуванням когнітивних, комунікативно-прагматичних, функціональних та соціокультурних аспектів у їх взаємодії ще й досі залишається остаточно невисвітленим.

До найбільш фундаментальних належать розвідки *когнітивних* процесів, які лежать в основі дискурсу, в тому числі, й оцінного (Г.І. Приходько, М.М. Болдирев, В.З. Дем'янков, С.А. Жаботинська, О.М. Кагановська, О.С. Кубрякова, І. Хетч, Дж. Лакофф). Між тим, когнітивна фонетика перебуває в процесі становлення, що й зумовлює активне звернення науковців до дослідження інтонаційної варіативності оцінних висловлень під кутом зору когнітивної прагматики англомовного діалогічного радіодискурсу.

На сучасному етапі розвитку лінгвістики категорія оцінки широко досліджується в *функціонально-комунікативному* аспекті. Новітні наукові розвідки спрямовані на дослідження *гендерного* (О.Л. Бессонова, Т.В. Тищенко, Т.І. Шевченко, Г.О. Ющенко, Х. Хелфіх, Ч. Крамер) та *соціокомунікативного* (С.Ф. Алексенко, Л.З. Козуб, О.Д. Петренко, Л.І. Прокопова, О.І. Стеріополо, Я.Р. Федорів, Е. Чайка, М. Гордон, Дж. Хіс) аспектів оцінних висловлень. Антропологічна спрямованість лінгвістичної наукової парадигми орієнтована на подальше вивчення складних лінгвістичних мовленнєвих і мовних явищ в контексті міждисциплінарних досліджень. Саме це зумовлює необхідність подальшого вивчення сутності категорії оцінки та оцінних висловлень в когнітивному, комунікативно-прагматичному та соціокультурному вимірах.

Актуальність обраної теми зумовлено стрімким розвитком когнітивної фонетики та соціофонетики, а також необхідністю вивчення тенденцій масової

комунікації та використання в її межах просодичних засобів репрезентації оцінних висловлень. Не дивлячись на те, що вивчення категорії оцінки порівняно давно увійшло в наукове коло, ще й досі залишаються остаточно не з'ясованими просодичні аспекти її реалізації в дискурсі, що й зумовило комплексне дослідження (когнітивних, комунікативно-прагматичних, функціональних та соціокультурних характеристик) інтонаційної варіативності висловлень, що містять маркери позитивної та негативної оцінки. Особливої уваги потребує дослідження соціокультурного та гендерного факторів в просодичній організації оцінних висловлень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в рамках тематичного плану науково-дослідних робіт Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за напрямками «Дослідження проблем гуманітарних наук» та комплексної наукової теми кафедри англійської філології: «Лінгвістичний аналіз англійської мови», схваленою вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова (протокол № 5 від 22 грудня 2006 року) та затвердженій Міністерством освіти і науки України. Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 11 від 28 травня 2009 року) та редакційно-рецензовано на засіданні вченої ради Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол №14 від 29 листопада 2013 року) .

Мета роботи полягає у встановленні впливу особистісного статусу мовця та його статі на вибір ним лексичних, граматичних та просодичних засобів для вираження позитивних та негативних оцінних висловлень в англомовному соціально-інформативному радіодискурсі. Ціль дослідження – виявити залежність інтонаційної організації оцінних висловлень від особистісного статусу мовця та його гендерної приналежності, з огляду на ситуацію спілкування, комунікативно-прагматичну інтенцію мовця та когнітивні чинники.

Відповідно до мети та з урахуванням аналізу стану опрацювання даної проблеми в дисертаційній роботі передбачається вирішення наступних **завдань**:

- 1) визначити статус оцінки як когнітивної, комунікативно-прагматичної та соціокультурної категорії в англомовному радіодискурсі;
- 2) встановити характерні особливості поєднання та узгодження лексичних, морфологічних, синтаксичних та фонетичних засобів вираження позитивної та негативної оцінки в англомовному соціально-інформативному діалогічному радіодискурсі;
- 3) виявити інтеграцію когнітивних, комунікативно-прагматичних, функціональних, соціокультурних та гендерних підходів до аналізу варіативності просодичних моделей репрезентації оцінних висловлень в інформаційній структурі тексту радіодискурсу;
- 4) висвітлити специфіку взаємодії функцій інтонації та довести поліфункціональну роль засобів вираження інформаційного потенціалу англомовних соціально-інформативних радіопрограм;
- 5) сформулювати методологічну базу, розробити програму та комплексну методичку проведення експериментально-фонетичного дослідження просодичних маркерів організації позитивних та негативних оцінних висловлень в англомовному

діалогічному радіодискурсі;

6) дослідити експериментальним шляхом зв'язок між особистісним статусом мовця та інтонаційною варіативністю позитивних та негативних оцінних висловлень;

7) встановити кількісні та якісні характеристики позитивних та негативних оцінних висловлень відповідно до розробленої програми та методики проведення аудитивного та акустичного аналізів;

8) встановити кореляцію особистісного статусу мовця та гендерного фактору з інтонаційною організацією оцінних висловлень.

Об'єктом дослідження є оцінка як категорія, яка реалізується в англomовному соціально-інформативному діалогічному радіодискурсі.

Предметом наукової розвідки є інтонаційні та лексико-граматичні засоби вираження когнітивного, комунікативно-прагматичного, функціонального та соціокультурного аспектів оцінки.

Матеріалом дослідження слугує експериментальний корпус діалогічних текстових фрагментів англomовних соціально-інформативних радіопрограм, що містять позитивні та негативні оцінні висловлення. Учасники радіопрограм є носіями британського стандарту англійської мови (RP). Загальний обсяг матеріалу складає 146 текстів різних соціокультурних сфер спілкування, що містять висловлення позитивної та негативної оцінки в англomовному діалогічному радіодискурсі, загальна тривалість звучання яких становить 8 год. 42 хв. 39 сек. Для подальшого проведення експериментально-фонетичного дослідження відібрано 30 текстових фрагментів радіоінтерв'ю на різні актуальні теми соціального характеру, тривалість звучання яких 1 год. 56 хв. 08 сек. або 130 едностей діалогічного мовлення.

Методи дослідження обумовлено визначеними завданнями, матеріалом, теоретичною актуальністю та комплексною специфікою експерименту. Для досягнення мети дисертаційної роботи та розв'язання поставлених завдань застосовано наступні лінгвістичні методи аналізу: *метод лінгвістичного спостереження* для систематизації та класифікації текстів досліджуваних англomовних радіопрограм; *метод структурно-функціонального аналізу інтонації* для встановлення когнітивних, комунікативно-прагматичних функціональних та соціокультурних маркерів, які слугують основою для вибірки текстів; *метод зіставлення* для встановлення варіантних та інваріантних просодичних параметрів позитивних та негативних оцінних висловлень в інформаційній структурі текстів радіодискурсу.

Фонетичний експеримент проводився на основі *емпіричних методів* (спостереження, вимірювання, порівняння) та *спеціальних експериментально-фонетичних методів обробки даних* (звукозапис, аналого-цифрове перетворення звукового матеріалу, інтонографічний, осцилографічний, спектрографічний, аудитивний, акустичний, статистичний аналізи) та їх лінгвістичної інтерпретації. Для підтвердження достовірності даних, отриманих в результаті здійснення експериментально-фонетичного дослідження, застосовано кількісний та статистичний аналізи. Методологічною основою проведення дослідження слугували: принцип *системності*, принцип *єдності форми та змісту*, принцип

єдності свідомості і когнітивної діяльності, принцип комунікативно-прагматичної каузальності. Інструментальний аналіз здійснювався за допомогою комп'ютерних програм: Winamp (version 5.12), Format Factory (version 2.60), Cool Edit Pro (version 2.1), Speech Analyzer (version 1.5), PRAAT (version 4.0.41).

Наукова новизна роботи полягає у здійсненні комплексного порівняльного вивчення категорії оцінки з урахуванням її когнітивних, комунікативно-прагматичних, функціональних та соціокультурних характеристик. Подальший розвиток отримали дослідження інтеграції лексичних, граматичних та інтонаційних засобів реалізації оцінних висловлень. *Вперше* досліджено просодичну організацію позитивних та негативних оцінних висловлень з огляду на особистісний статус мовця, який визначає місце людини в малій соціальній групі та зумовлений тим, як ставляться до неї оточуючі. *Новим* є розподіл мовців на групи з різним особистісним статусом (високим, рівним, низьким, підвищеним/пониженим співрозмовником, завищеним/заниженим самим мовцем). *Вперше* на основі аудитивного та акустичного аналізів доведено та статистично підтверджено, що на інтонаційну варіативність позитивних та негативних оцінних висловлень впливає особистісний статус мовця. *Вперше* на матеріалі англомовних соціально-інформативних радіопрограм розкрито кореляцію гендерного та особистісного факторів впливу на просодичну організацію позитивних та негативних оцінних висловлень.

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає в тому, що її результати систематизують та розширюють знання про універсальну мовну категорію оцінки. Дослідження когнітивного, комунікативно-прагматичного, функціонального та соціокультурного аспектів сприяють отриманню комплексної картини впливу інтонації на актуалізацію позитивних та негативних оцінних висловлень. Результати експериментально-фонетичного дослідження можуть стати вагомим внеском у розвиток лінгвістичної науки, зокрема, *когнітивної фонетики, соціофонетики та соціолінгвістики, лексичної семантики* (семантики оцінних висловлень), *теорії мовленнєвої комунікації, дискурсології.*

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання у викладанні курсу теоретичної та практичної фонетики англійської мови (розділи «Просодія дискурсу», «Фоностилістика», «Риторика», «Інтонологія», «Соціокультурна норма вираження емоцій в англомовному спілкуванні»). Результати дослідження можуть бути використані як матеріал для укладання підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій з фонетики та фоностилістики, для розробки лінгвістичних курсів з проблем експериментально-фонетичного дослідження з використанням новітніх інформаційних технологій. Висновки роботи спрямовані на формування комунікативно-ефективних навичок риторики дискурсу у викладанні та вивченні англомовної комунікації.

Основні положення, які виносяться на захист:

1. Встановлення інтонаційної варіативності позитивних та негативних оцінних висловлень передбачає комплексний, інтегрований розгляд просодичних характеристик мовця з урахуванням когнітивних, лексико-граматичних, комунікативно-прагматичних, функціональних та соціокультурних чинників у їх взаємодії. Дослідження просодичної організації позитивних та негативних оцінних висловлень, з точки зору когнітивної фонетики, дає можливість зрозуміти процес

сприйняття, переробки та подальшої презентації інформації і розглядається як єдина система взаємозв'язку мислення – мови – комунікації.

2. Просодична організація мовлення учасників радіоінтерв'ю виражає емоційний стан мовця та забезпечує досягнення його комунікативно-прагматичної інтенції. Оцінка, як засіб вираження позитивних та негативних емоцій, реалізується, основним чином, за допомогою кореляції лексичних, граматичних та інтонаційних засобів.

3. За своїм функціональним призначенням оцінка є невід'ємною частиною контексту та соціокультурної ситуації. Дискурсивну поведінку мовця зумовлено його належністю до певної соціальної групи та виражає місце індивіда в малій групі, в якій ставлення оточуючих до нього визначається як особистісний статус мовця. Дослідження інтонаційної варіативності позитивних та негативних оцінних висловлень у мовців з різним особистісним статусом (високим, рівним, низьким, підвищеним / пониженим співрозмовником, завищеним / заниженим самим мовцем) на перцептивному та акустичному рівнях, а також визначення впливу гендерного чинника на вибір мовцем інтонаційних маркерів сприяє глибшому розумінню комунікативно-прагматичної інтенції мовця.

4. Залежно від особистісного статусу мовця просодична організація оцінних висловлень актуалізується за допомогою контрастів гучності, темпу, характеристик ритму та мелодики мовлення. Оцінні висловлення англомовного діалогічного радіодискурсу на перцептивному рівні характеризуються одно- і двосинтагматичним членуванням; використанням коротких та середніх пауз; ритмічною організацією наголошених та ненаголошених складів; помірним темпом (на деяких ділянках прискореним, для розмежування основної і фонові інформації); простим спадним мелодійним контуром; середнім та низьким спадним тоном середнього діапазону; помірною гучністю з варіюванням на окремих інформаційно-значущих ділянках діалогу.

5. Основними параметрами просодичної організації позитивних та негативних оцінних висловлень соціально-інформативного діалогічного радіодискурсу на акустичному рівні визначено: частоту основного тону (ЧОТ), тривалість та інтенсивність. Основними засобами вираження *мелодики мовлення* виступають тип мелодійної шкали, ядерний тон, діапазон ЧОТ, максимум / мінімум / середній рівень ЧОТ, локалізація максимуму ЧОТ у синтагмі, діапазон ЧОТ на ядерному складі. На рівні *інтенсивності* основними інтонаційними маркерами є діапазон інтенсивності, рівень інтенсивності (максимальний / мінімальний / середній), локалізація максимуму інтенсивності в інтоногрупі. До числових характеристик *темпорального* компоненту відносять загальну тривалість висловлення, тривалість термінальної ритмогрупи, середньоскладову тривалість висловлення, темп мовлення, які визначають інваріантність просодичної організації позитивних та негативних оцінних висловлень англомовного діалогічного радіодискурсу.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено в доповідях на міжнародних, всеукраїнських, міжвузівських науково-практичних конференціях та семінарах. Апробація здійснювалась на семи науково-практичних конференціях, у тому числі

на п'яти міжнародних: VII Міжнародній науково-практичній конференції «Наука і освіта» (Прага, 27 грудня 2011– 5 січня 2012р.), VI Міжнародній науково-практичній конференції «Мови і світ: дослідження та викладання» (Кіровоград, 2012 р.), V Міжнародній науковій конференції «Іноземна філологія у XXI столітті» (Запоріжжя, 2012 р.), VI Міжнародній науково-практичній конференції «Міжкультурна комунікація: Мова – Культура – Особистість» (Острог, 2012 р.), Міжнародній науковій конференції «Актуальні проблеми сучасної науки» (Росія, Тамбов, 2012 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції: «Фонетика і фонологія: сучасні парадигми дослідження та формування фонетичної комунікативної компетенції в мовному вищому навчальному закладі» (Київ, 2008 р.), VII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Перший крок у науку» (Луганськ, 2012 р.), Науково-практичній конференції «Україна і світ: діалог мов і культур (Київ, 2012 р.)», на семінарі кафедри англійської філології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова «Наукові засади лінгвістичних досліджень» (Київ, 2012 р.), II-му міжвузівському студентському науково-практичному семінарі «Іноземні мови як фактор оптимізації професійно-комунікативної взаємодії» (Вінниця, 2013 р.). Дисертацію обговорено на розширеному засіданні кафедри англійської філології Інституту іноземних мов Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Публікації. Основні положення дисертації відображені у 9 одноосібних публікаціях (2 з них видані у зарубіжних виданнях), 7 з яких надруковано у фахових наукових виданнях, рекомендованих ДАК Міністерства освіти і науки України, а також в 2 тезах наукових конференцій.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної наукової та довідкової літератури (265 позицій українською, російською та англійською мовами), джерел ілюстративного матеріалу (22 посилання), додатків (34 с.). Повний обсяг дисертації складає 261 сторінку друкованого тексту, з них – 200 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної проблематики, окреслено мету й завдання дослідження, визначено об'єкт та предмет, наукову новизну роботи, висвітлено теоретичне та практичне значення отриманих результатів, охарактеризовано методи та комплексну програму дослідження, а також наведено відомості про апробацію результатів та публікації.

У **першому розділі «Категорія оцінки в мовознавчих студіях: когнітивний, комунікативно-прагматичний, функціональний та соціокультурний аспекти»** висвітлено теоретичне обґрунтування лінгвістичних аспектів дослідження; визначено когнітивні характеристики оцінних висловлень; встановлено основні комунікативно-прагматичні ознаки висловлень позитивної та негативної оцінки; описано інтеграцію лексичних, граматичних та інтонаційних засобів вираження позитивних та негативних оцінних висловлень; розглянуто функції інтонації в актуалізації інформаційного потенціалу діалогічного

радіодискурсу; виділено основні соціокультурні маркери (особистісний статус мовця та стаття), які впливають на передачу змісту та модального навантаження висловлень позитивної та негативної оцінки.

У даному розділі подано теоретичні передумови дослідження оцінки як мовної категорії, яка розглядається в термінах суб'єктивно-об'єктивного чи об'єктивно-суб'єктивного ставлення людини до об'єкту та будується на дихотомії двох основних значень «добре» та «погано». Аналіз стану дослідження категорії оцінки дозволив визначити її статус та встановити основні засоби реалізації позитивних та негативних емоцій мовця на лексичному, морфологічному, синтаксичному та фонетичному рівнях. Виконаний в роботі теоретичний аналіз (Н.Д. Арутюнова, Н. Гончарова, А.А. Калита, Л.І. Ключко, В.В. Олінчук, О.М. Островська, Г.Я. Солганик, Г.Н. Ліх, Ф.Р. Палмер, С.А. Ханстон, В.І. Шаховський) вказує на те, що основними мовними засобами вираження оцінних висловлень є одиниці різних мовних рівнів, що характеризуються позитивною чи негативною семантикою:

- прикметники (*Economist*: ... *The job of every Governor of the Federal Reserve is to ensure "maximum" growth with low inflation. Mr. Bernanke will certainly aim to continue the successful policies of Mr. Greenspan.* (The US Federal Reserve));

- прислівники (*Dr*: *Well, if we're summing up I'll keep it brief. "Too much" bottle-feeding, an obsession with cleanliness, "too few" germs and "too many" convenience foods, "too little" fresh fruit and veg and an abuse of out-of-season food all-year-round, "too many" vaccinations and altogether "far too much" stress.* (Allergies));

- іменники (*Dawn*: *"Energy supplies are a "problem" for China...* (The Bric Countries))

або *Ruth*: *I wish I knew. It's a "nightmare."* (Crime));

- дієслова (*Dave*: *Many young Africans who should be in work "helping these economies to develop are ill" and aren't able to contribute.* (The Bric Countries)).

Семантичний аналіз соціально-інформативних текстів радіоінтерв'ю вказує на значущість службових частин мови в ефективному донесенні комунікативно-прагматичної інтенції мовця при актуалізації оцінних висловлень.

Основне завдання розділу полягає в висвітленні інтеграції когнітивних, комунікативно-прагматичних, функціональних, соціальних та гендерних підходів до дослідження категорії оцінки. Дослідження когнітивних процесів дає можливість зрозуміти ментальні процеси сприйняття, обробки, зберігання та декодування знань, які впливають на мовленнєву поведінку співрозмовників.

Інтонація мовлення є однією з основних засобів комунікації, що дозволяє виражати емоції мовця та його ставлення до учасників комунікації та/чи предмета обговорення (Х.Дж. Гайгеріх, А. Круттенден, Дж. Лавер, Д. Ладд, Е. Нушикян, М. Сінгер). Просодичні маркери забезпечують реалізацію інформаційних стратегій і тактик діалогічного радіодискурсу. Реалізація оцінки в дискурсі відбувається за допомогою мовних одиниць, вибір яких зумовлений оволодінням мовцем мовними знаннями та його ціннісною картиною світу. Вивчення оцінки з точки зору

когнітивної фонетики дає можливість зрозуміти вплив ментальних процесів сприйняття, обробки, зберігання, кодування та декодування знань на мовленнєву поведінку співрозмовників та на їх вибір інтонаційних маркерів. Дослідження взаємозалежності когнітивних та комунікативно-прагматичних чинників дискурсивної діяльності мовця є одним з головних принципів дослідження актуалізації позитивних та негативних оцінних висловлень.

Головним засобом реалізації оцінних висловлень є оцінний дискурс, який базується на особистому досвіді мовців, їх попередніх знаннях, інтенціях, почуттях та емоціях. Радіодискурс, є особливим видом усного діалогічного дискурсу, що виконує інформативну функцію з метою впливу та переконання аудиторії в правильності думки автора. Оскільки радіодискурс не має зорового супроводу тому інтонаційна варіативність диктора є однією з основних стратегій вираження його комунікативно-прагматичної інтенції.

Головними інтонаційними функціями в актуалізації інформаційного потенціалу позитивних та негативних оцінних висловлень є інформативна, комунікативна, прагматична, емоційно-експресивна та особистісно-соціальна, які спрямовані на забезпечення ефективності комунікативно-прагматичного наміру мовця.

Ідентифікація соціальної приналежності індивіда базується на його вимовних особливостях та здійснюється за допомогою різнорівневих лінгвістичних засобів (лексичних, граматичних та інтонаційних) вираження позитивної та негативної оцінки. Важливе місце в вивченні оцінних висловлень відіграють фонові знання, які дають уявлення про учасників комунікації, їх соціальний та особистісний статуси, вікові та гендерні характеристики, ситуацію спілкування, цим самим сприяють визначенню комунікативно-прагматичної інтенції мовця.

Таким чином, теоретичні засади, визначені в даному розділі до встановлення інтонаційної варіативності позитивних та негативних оцінних висловлень, вказують на те, що необхідно враховувати когнітивні характеристики оцінних висловлень, комунікативно-прагматичну інтенцію мовця, функціональне навантаження досліджуваних висловлень та соціокультурний рівень мовця. Лише за умови врахування всіх цих параметрів можна здійснювати подальше інструментальне обчислення, яке статистично підтвердить теоретичне обґрунтування дослідження.

У другому розділі «Програма і методика проведення експериментально-фонетичного дослідження інтонаційної варіативності позитивних та негативних оцінних висловлень в англomовному радіодискурсі» описано програму та методику практичної перевірки теоретичного обґрунтування передумов інтонаційної варіативності позитивних та негативних оцінних висловлень та встановлено основні закономірності взаємодії і функціонування просодичних засобів в залежності від особистісного статусу мовця (ставлення співрозмовників один до одного) та його гендерної належності. Програма експериментально-фонетичного дослідження передбачає формування корпусу експериментального матеріалу; визначення типових когнітивних, комунікативно-прагматичних моделей англomовного соціально-інформативного радіодискурсу; визначення впливу ситуативно-прагматичних чинників на просодичне оформлення оцінних висловлень; встановлення впливу особистісного статусу мовця на просодичну організацію

позитивних та негативних оцінних висловлень; проведення аудитивного аналізу озвучених висловлювань позитивної та негативної оцінки; акустичний аналіз просодичних параметрів оцінних висловлень.

У ході *аудитивного аналізу* визначено специфіку актуалізації просодичних характеристик досліджуваних оцінних висловлень, специфіку синтагматичного виділення комунікативного фокусу та його компонентів, які забезпечують досягнення основних цілей учасників діалогічного радіодискурсу – виділити ключові положення, донести основну та фонову інформацію до слухача, переконати його в своїй точці зору і т.п.

Проведено відбір експериментального матеріалу, встановлено його відповідність цілям та завданням даного експериментально-фонетичного дослідження, визначено ситуацію спілкування, особистісний статус мовця, його інтенцію, здійснено розподіл досліджуваних висловлень на позитивні та негативні. З подальшого вивчення вилучено висловлювання, зміст та інтонація яких мали неоднозначне трактування. Таким чином, корпус експериментального матеріалу представлений 43 діалогічними єдностями (Додаток А) або 85 оцінними висловленнями, з яких: 48 висловлень з позитивною та 37 – з негативною оцінкою, а бо 251 синтагмою. Дослідження виконано із застосуванням відомих та апробованих методик аудитивного аналізу (В.А. Артемов, Л.В. Бондарко, М.П. Дворжецька, Ю.А. Дубовський, Ю.М. Захарова, Л.К. Цеплітис, А.С. Штерн, А.С. Гімсон, П. Ладефогед, Д. Болінджер, М. Хале, Дж. Д. О'Коннор, Р. Кінгдон).

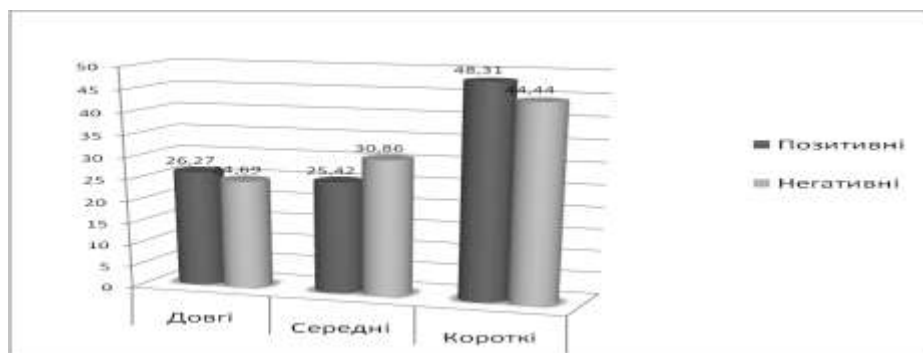
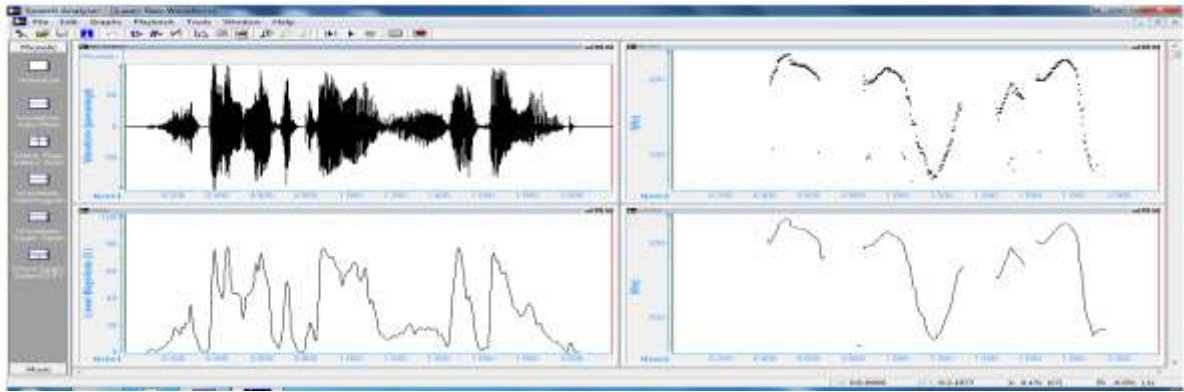

Рис. 1 Частота актуалізації пауз у висловленнях, що містять позитивну та негативну оцінку в англomовному радіодискурсі (%)

На цьому етапі здійснено синтагматичне маркування в межах досліджуваного відрізка та визначено ступінь наголошеності складів, тривалість пауз, напрямок руху мелодійного контуру та термінального тону, діапазон, тональний регістр, темп. Дані, отримані під час проведення аудитивного дослідження, зафіксовано в робочих протоколах, на основі яких складено таблиці (16) та рисунки (9) результатів дослідження.

Для проведення *акустичного аналізу* обраний експериментальний корпус, представлений у презентації 19 дикторів – 8 чоловіків та 11 жінок. Загальна кількість відрізків, відібраних для акустичного аналізу, становила 85, з них 43 – містять позитивну оцінку та 42 – негативну. Проведено розділення оцінних висловлень за особистісним статусом мовців: високим, рівним, низьким, підвищеним співрозмовником, пониженим співрозмовником, завищеним та

заниженим самим мовцем. Відповідно до особистісного статусу мовця здійснено розподіл досліджуваних висловлень за видами виражених в них оцінок (позитивні та негативні) та проведено акустичний аналіз. У відібраних оцінних висловленнях за допомогою комп'ютерних програм (PRAAT, Cool Edit Pro, SpectralLab, WaveLab та Speech Analyzer) визначено показники частоти основного тону, інтенсивності, тривалості, які зафіксовано у спеціальних протоколах (Додаток В).

Наприклад: *...and $\forall$ working re $\forall$ lationships have im"proved $\geq$ $\forall$ greatly.*↷

Рис. 2 Конфігурація руху ЧОТ в досліджуваній інтонограмі побудована програмою Speech Analyzer

Дані, отримані у ході акустичного аналізу, зведено у робочі таблиці (20) та рисунки (35), які інтерпретовано аудитором. Обробку одержаних даних здійснено відповідно до рекомендацій та методик проведення акустичного аналізу тексту (Л.П. Блохіна, М.О. Вакуленко, Л.Р. Зіндер, А.А. Калита, Р.К. Потапова, Л.І. Прокопова, О.І. Стеріополо, Г. Фант, Я.Р. Федорів, І.Дж. Бріскоє, Д.Б. Фрай, Дж. Р. Серль).

Статистичний метод обробки даних (І.В. Арнольд, Є.Ф. Долінський, В.Г. Михайлов, В.І. Перебийніс) дав можливість виявити закономірності та зміни цифрових показників просодичних ознак та порівняти результати, отримані в ході аудитивного та акустичного аналізів (Додатки Д та Е).

У третьому розділі «Експериментально-фонетичне дослідження інтонаційної варіативності позитивних та негативних оцінних висловлень. Лінгвістична інтерпретація даних експерименту» висвітлено результати експериментально-фонетичного дослідження інтонаційної варіативності позитивних та негативних оцінних висловлень в англійському діалогічному радіодискурсі, наведено узагальнюючі результати статистичної обробки даних експерименту та здійснено їх лінгвістичну інтерпретацію.

За даними аудитивного та акустичного аналізів на інтонаційну варіативність позитивних та негативних оцінних висловлень впливають: когнітивні ознаки, комунікативно-прагматична інтенція мовця, функціональна спрямованість оцінних висловлень, ситуація спілкування, гендерний фактор та особистісний статус мовця (високий, рівний, низький, підвищений/понижений співрозмовником, завищений/занижений самим мовцем).

На основі зіставлення результатів аудитивного та акустичного аналізів (44 рисунки та 36 таблиць), відповідно до особистісного статусу мовця, ми можемо

стверджувати, що позитивним (+) та негативним (–) оцінним висловленням характерні різні просодичні маркери, а саме:

1) у мовців з *високим* особистісним статусом зафіксовано використання середніх (+) та коротких (+, –) пауз; часте наголошення складів; екстрависокий максимум ЧОТ, який локалізується переважно на ядерному складі (+) та першій ритмогрупі (–); низхідний напрямок руху тону у термінальній ритмогрупі; діапазон інтоногрупи переважно середній, максимум якого припадає на першу ритмогрупу; помірний темп та гучність мовлення. Наприклад: ... *During his terms of office Greenspan acquired an enormous media presence, not because he said a lot but because he said so little.* ⊕ *Greenspan's comments on the U.S. economy were often difficult to interpret but they certainly were enormously influential.* ⊕ (The US Federal Reserve);

2) для мовців з *рівним* особистісним статусом характерними є помірний темп мовлення; помірна (+, –) та підвищена гучність (–); короткі (+, –) та середні паузи (–); наголошені та сильно наголошені склади; екстрависокий максимум ЧОТ; низхідний напрямок руху тону з низхідно-рівною та висхідно-низхідною конфігурацією; діапазон інтоногрупи – звужений (+) та середній (+, –); середній рівень інтенсивності – максимальний; максимум інтенсивності локалізується на першій ритмогрупі (+, –) та ядрі (+). Наприклад: ... *African countries have a couple of major problems.* ⊕ *To day in many African countries rates of HIV in infection are very high....* (The Bric Countries);

3) мовці, чий особистісний статус відзначено як *низький*, вживаючи оцінні висловлення, використовують переважно помірний темп та гучність; довгі (+) та середні (+, –) паузи; екстрависокий максимум ЧОТ, який локалізується переважно на передшкелі (+), першій ритмогрупі та ядерному складі (–); середній низхідний напрямок термінального тону; простий низхідний мелодійний контур; середньоскладова тривалість інтоногрупи коротка (+) та мінімальна (–); середній діапазон інтенсивності інтоногрупи максимальний (+) та великий (–); швидкість зміни ЧОТ мінімальна. Наприклад: ... *One of my problems was "time". I felt rushed.* ∩ (Self-assessment);

4) мовці, чий особистісний статус в ході розмови був *підвищеним співрозмовником*, для реалізації оцінних висловлень використовували переважно низхідний напрямок руху тону з опуклою формою; висхідно-низхідну конфігурацію руху тону в шкалі; екстрависокий максимум ЧОТ, який локалізується на першій ритмогрупі (+) та ядерному складі (+, –); мінімальну середньоскладову тривалість висловлення; середній діапазон інтенсивності; середній рівень інтенсивності максимальний (+) та високий (–). Наприклад:

- *First of all it's a pleasure to have you here with us today, talking about your book.* ⊕ ...
- ... *Yes, this is what formed the basis of the book from the start – it was wonderful, traveling a round collecting these testimonies from men, women, children – each one with a story to tell* – ∩ (Spotlight on Scotland);

5) за даними експериментально-фонетичного дослідження, мовці, чий особистісний статус був *понижений співрозмовником* в ході розмови, найчастіше використовували екстрависокий максимум ЧОТ, який локалізується переважно на ядерному складі (+, -) та передшкалі (-); рівний напрямок руху тону з прямою формою та низхідно-рівною конфігурацією. Максимум інтенсивності локалізувався переважно на першій ритмогрупі та ядерному складі; середній рівень інтенсивності інтоногрупи відзначено як великий, а середньоскладова тривалість висловлення – мінімальна. Наприклад: *Well, I firstly, you've got your facts slightly wrong there* – *the proposed wind farm is "not in a national park!* (Wind power farms);

6) оцінні висловлення, реалізовані мовцями, які самі *завищили* свій особистісний статус по відношенню до співрозмовника, мають наступні просодичні ознаки: екстрависокий максимум ЧОТ, який локалізується переважно на іншій ритмогрупі (+) на ядерному складі (-); складна конфігурація руху тону в шкалі, яка має низхідно-висхідний (+) та низхідно-рівний (-) напрямки; мінімальна середньоскладова тривалість інтоногрупи; діапазон – середній (+, -) та звужений (-); середній рівень інтенсивності – великий; максимум інтенсивності локалізується переважно на ядерному складі (+, -), першій ритмогрупі (+, -) та передшкалі (-). Наприклад: *A very passionate speech Alan* but you're only telling half the story. The problem my party has with this wind farm is that we're not convinced that it's a worthwhile project. It's expensive to build, it's a blot on the landscape in one of the most beautiful parts of the country and, most importantly, there's no proof it will provide as much power as the government promise it will. (Wind power farms);

7) мовці, які самі *занизили* свій особистісний статус актуалізують оцінні висловлення через низхідний та рівний напрямок руху тону; низхідно-рівну та рівно-висхідно-низхідну конфігурацію руху тону в шкалі, яка має переважно пряму форму. Для оцінних висловлень даної групи характерним є екстрависокий початок інтоногрупи та мінімальна середньоскладова тривалість висловлення; великий середній рівень інтенсивності; діапазон інтенсивності – середній. Максимум діапазону інтенсивності локалізується переважно на передшкалі та ядерному складі в позитивних висловленнях та передшкалі і першій ритмогрупі в негативних. Наприклад: *I wish I knew. It's a nightmare.* We bought this house because it looks out onto the playing fields and we thought it was the perfect house for our retirement. (Allergies).

Порівняльний аналіз даних варіативності просодичних параметрів в залежності від гендерної ознаки мовця та його особистісного статусу свідчить про те, що в позитивних оцінних висловленнях різниця між показниками максимуму ЧОТ у жінок (13) та чоловіків (9) незначна, так як і між середніми значеннями мінімуму ЧОТ.

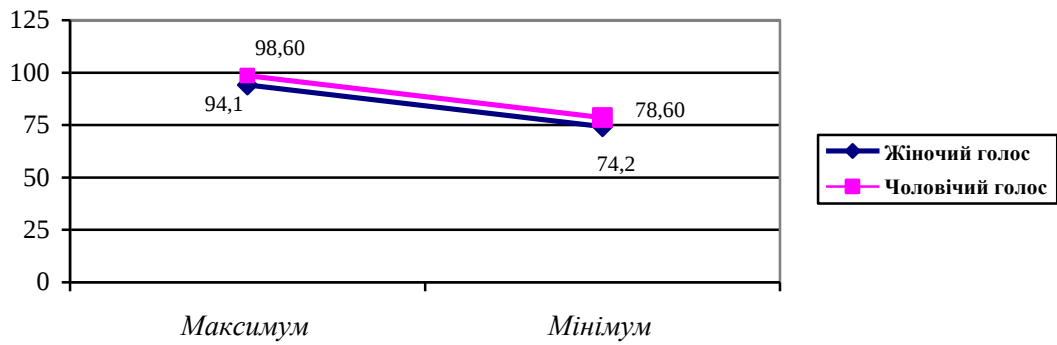

Рис. 3 Середні значення максимуму та мінімуму ЧОТ в позитивних оцінних висловленнях (%)

Максимальний діапазон інтоногрупи вищий у висловленнях, реалізованих жіночим голосом, а мінімальний діапазон – нижчий у чоловіків. Середній рівень інтенсивності переважає у жінок, проте, діапазон інтенсивності практично однаковий для обох статей.

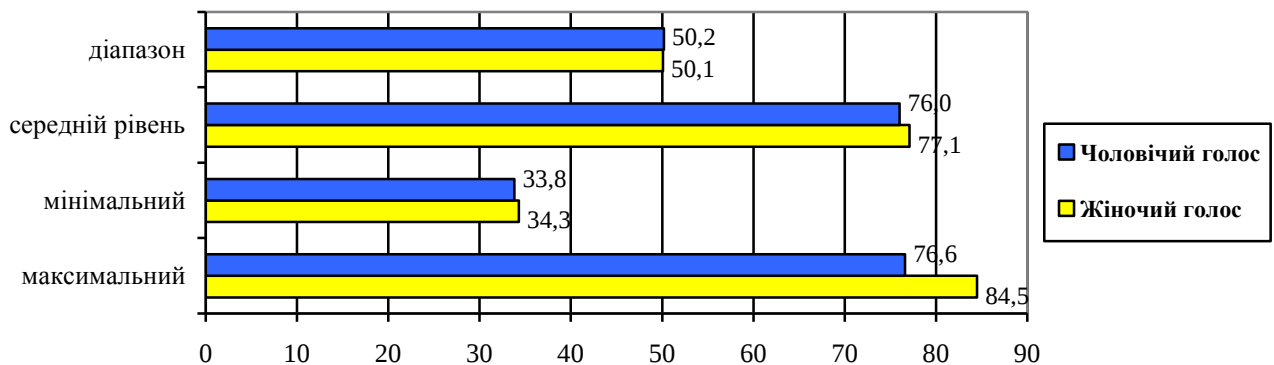

Рис. 4 Середні значення показників інтенсивності в інтоногрупі позитивних оцінних висловлень в залежності від статі (%)

Тривалість інтоногрупи позитивних оцінних висловлень довша у жіночій презентації. Середньоскладова тривалість в інтоногрупі позитивних оцінних висловлень рівна у чоловіків та жінок. Тривалість термінальної ритмогрупи у чоловіків довша, ніж у жінок.

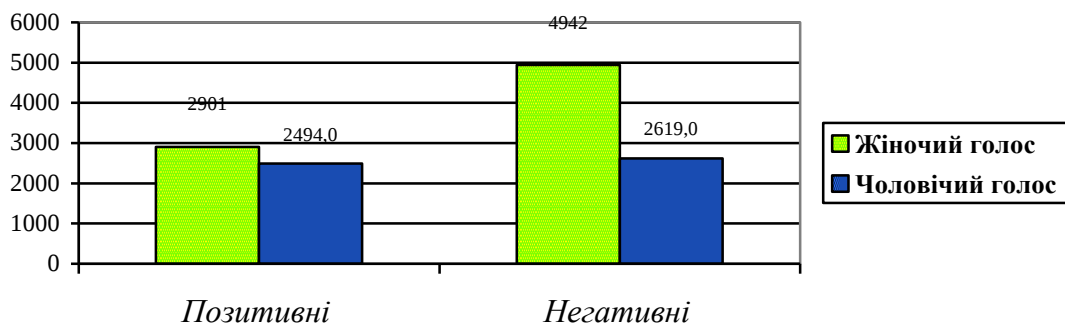

Рис. 5 Середні показники тривалості інтоногрупи в позитивних та негативних оцінних висловленнях в залежності від статі мовця (мс)

Аналіз негативних оцінних висловлень вказує на те, що показники максимуму та мінімуму ЧОТ не мають великих розбіжностей у висловленнях, реалізованих

жіночим та чоловічим голосом. Динамічні показники свідчать про перевагу максимуму інтенсивності у жінок, а мінімуму – у чоловіків. Дані середнього рівня та діапазону інтенсивності більші у жінок. Показники тривалості інтоногрупи вдвічі довші у жінок в порівнянні з чоловіками. Середньоскладова тривалість інтоногрупи довша у негативних оцінних висловленнях актуалізованих чоловічим голосом. Варто відзначити, що показники тривалості термінальної ритмогрупи майже однакові для обох статей. Швидкість зміни ЧОТ більша у жінок. Результати статистичної обробки даних підтверджують високий рівень достовірності числових значень.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено комплексний аналіз категорії оцінки та підходів до її вивчення. Детально описано когнітивний, комунікативно-прагматичний, функціональний та соціокультурний аспекти. Досліджено їх взаємовплив на інтонаційну варіативність позитивних та негативних оцінних висловлень. Експериментально-фонетичне дослідження базується на виявленні взаємодії особистісного соціального статусу мовця та гендерного фактору на просодичну організацію позитивних та негативних оцінних висловлень.

У рамках дослідження встановлено, що оцінка є універсальною когнітивною мовною категорією, яка є результатом взаємодії оцінної діяльності суб'єкта та комунікативно-прагматичної інтенції мовця. В плані змісту оцінку характеризують як позитивну та негативну, а в плані вираження – як імпліцитну та експліцитну. Важливим є визначення оцінки як суб'єктивно-об'єктивної чи об'єктивно-суб'єктивної категорії, яка базується на дихотомії двох основних значень «добре» та «погано».

У дисертаційній роботі доведено, що позитивні та негативні емоції мовця реалізуються завдяки кореляції лексичних, граматичних та інтонаційних засобів. Встановлено, що у соціально-інформативному радіоінтерв'ю позитивні та негативні оцінні висловлення найчастіше актуалізуються у розповідних реченнях та виражаються за допомогою прикметників, прислівників, рідше іменників та дієслів. Варто звернути увагу на те, що за своїм функціональним призначенням оцінка є невід'ємною частиною контексту та соціокультурної ситуації.

Реалізація оцінних висловлень в англomовному діалогічному радіодискурсі відбувається завдяки мовним одиницям, вибір яких зумовлений оволодінням мовцем мовними знаннями та його ціннісною картиною світу. Основне завдання мовця – здійснення відповідного впливу на співрозмовника та слухачів з метою досягнення намічених цілей. У радіоінтерв'ю відображено когнітивну природу оцінних висловлень, комунікативно-прагматичну інтенцію мовця, його гендерну належність і соціокультурний рівень, а також функціональне навантаження на просодичну організацію позитивних та негативних оцінних висловлень.

Доведено доцільність комплексного вивчення як мовних (лексичних, морфологічних, синтаксичних та фонетичних) факторів, так і позамовних (когнітивних, комунікативно-прагматичних, функціональних та соціокультурних) чинників, симбіоз яких дає вичерпну інформацію про інтенцію мовця при виборі інтонаційних засобів в оформленні позитивних та негативних оцінних висловлень.

У роботі визначено функції інтонації, які відповідають цілям і завданням соціально-інформативного радіорепортажу. Встановлено, що позитивні та негативні оцінні висловлення зумовлені когнітивними, комунікативними, інформативними, прагматичними, емоційно-експресивними та особистісно-соціальними характеристиками, які сприяють здійсненню впливу на слухача та співрозмовника.

Теоретичне обґрунтування та експериментально-фонетичне дослідження визначили необхідність врахування впливу особистісного соціального статусу мовця на просодичну організацію оцінних висловлень. Запропонований в роботі розподіл статусу мовця на соціальний та особистісний дає можливість по-новому досліджувати категорію оцінки. Соціальний статус визначає місце людини в суспільстві, а особистісний – статус людини в малій групі, який обумовлюється тим, як ставляться до неї оточуючі. Зважаючи на загальноприйнятий розподіл соціального статусу мовця (високий, рівний, низький) нами здійснено розмежування особистісного статусу мовця на високий, рівний, низький, підвищений / понижений співрозмовником, завищений / занижений самим мовцем. Результати статистичної обробки та лінгвістична інтерпретація даних, отриманих в ході проведення аудитивного та акустичного аналізів, підтвердили теоретичну обґрунтованість і практичну значущість такого розподілу.

Розроблена методика дослідження дозволила здійснити комплексне вивчення когнітивної категорії оцінки, досягти повноти та достовірності отриманої в ході експерименту інформації. Експериментально-фонетичне дослідження здійснювалось з урахуванням загального змісту тексту, лексико-граматичної структури висловлень, комунікативного середовища та впливу соціальних та особистісних характеристик комунікантів. У ході дослідження висловлень відповідно до особистісного статусу мовця та гендерної ознаки враховувалися його емоційний стан, комунікативно-прагматична інтенція, когнітивна та функціональна спрямованість дискурсу. Дані, отримані в результаті аудитивного та акустичного аналізів, дозволяють зробити наступні висновки:

- За даними аудитивного аналізу визначено інваріантні просодичні ознаки для позитивних оцінних висловлень: короткі паузи, сильнонаголошені склади, середній тональний діапазон інтоногрупи, простий низхідний термінальний тон, середня швидкість зміни термінального тону, простий низхідний мелодійний контур, помірний темп мовлення, помірна та підвищена гучність.
- Негативним оцінним висловленням притаманні короткі паузи, сильнонаголошені склади, низхідний середній тип шкали, середній тональний діапазон інтоногрупи, простий низхідний термінальний тон, середня швидкість зміни термінального тону, простий низхідний мелодійний контур, помірний темп мовлення, помірна та підвищена гучність.
- Акустичний аналіз просодичної організації позитивних та негативних оцінних висловлень підтвердив результати аудитивного аналізу та дозволив виділити наступні характерні ознаки для позитивних оцінних висловлень: локалізація максимуму ЧОТ на термінальній ритмогрупі; рівень максимуму ЧОТ – екстрависокий; конфігурація тону у термінальній ритмогрупі за формою – опукла та пряма; напрямок руху тону – низхідний; конфігурація тону –

висхідно-низхідна; екстрависокий тональний рівень початку інтоногрупи; а також екстрависокий тональний рівень початку термінального тону; тональний рівень завершення термінального тону – екстрависокий та високий; діапазон інтенсивності інтоногрупи – середній; локалізація максимуму інтенсивності на передшкелі та першій ритмогрупі; середній рівень інтенсивності – великий; середньоскладова тривалість висловлення – мінімальна; швидкість зміни ЧОТ у термінальній ритмогрупі – мінімальна та мала.

- Негативні оцінні висловлення характеризуються наступними акустичними параметрами: локалізація максимуму ЧОТ на першій та термінальній ритмогрупах; рівень максимуму ЧОТ – екстрависокий; форми конфігурація тону у термінальній ритмогрупі – пряма та опукла; низхідний напрямок руху тону; низхідно-рівна та висхідно-низхідна конфігурація тону; форма конфігурації тону в шкалі – пряма; тональний рівень початку інтоногрупи – екстрависокий; тональний рівень початку термінального тону також екстрависокий; тональний рівень завершення термінального тону – екстрависокий та високий; діапазон інтенсивності інтоногрупи – середній; локалізація максимуму інтенсивності на першій ритмогрупі; середній рівень інтенсивності – великий; середньоскладова тривалість висловлення – мінімальна; швидкість зміни ЧОТ у термінальній ритмогрупі – мінімальна та мала.

У роботі висвітлено взаємозв'язок гендерного чинника з просодичною організацією позитивних та негативних оцінних висловлень. Відповідно до даних середніх значень, отриманих в результаті акустичного аналізу, тональні показники максимуму та мінімуму ЧОТ переважають у чоловіків як в позитивних, так і в негативних оцінних висловленнях.

Динамічні показники позитивних та негативних оцінних висловлень вищі у жінок, ніж у чоловіків. Проте, мінімум інтенсивності у негативних оцінних висловленнях нижчий у жінок.

Темпоральні показники вказують на те, що тривалість інтоногрупи довша у жінок, ніж у чоловіків як в позитивних, так і в негативних оцінних висловленнях. В позитивних оцінних висловленнях середньоскладова тривалість інтоногрупи довша у жінок, а в негативних – у чоловіків. Тривалість термінальної ритмогрупи в позитивних оцінних висловленнях значно довша у чоловіків, ніж у жінок, в негативних оцінних висловленнях цей показник приблизно однаковий. Дані швидкості зміни ЧОТ в позитивних оцінних висловленнях вищі у чоловіків, а в негативних – вдвічі перевищують у жінок.

Теоретичні основи, викладені в даній дисертаційній роботі, а також дані, отримані в результаті експериментально-фонетичного дослідження, відкривають **перспективу подальших наукових розвідок**, зокрема, вивчення когнітивної природи оцінних висловлень, їх комунікативно-прагматичних та структурно-семантичних особливостей не лише в радіодискурсі, а й в інших соціокультурних сферах дискурсу. Вивчення впливу особистісного статусу мовця та його гендерних ознак є перспективним напрямком дослідження соціокультурних аспектів оцінки та

сприяє розв'язанню комплексу завдань, які стосуються лексико-граматичного та інтонаційного оформлення позитивних та негативних оцінних висловлень.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Доля И.В. Современные экспериментально-фонетические методы исследования просодической организации позитивных и негативных оценочных высказываний / И.В. Доля // Наука в современной России. Научно-производственный периодический журнал. Тамбов. – №2. – 2012. – С. 155 – 159.
2. Доля І.В. Взаємозв'язок лексичних, граматичних та просодичних засобів в актуалізації оцінних висловлень в англomовному радіодискурсі / І.В. Доля // Наукові записки. Випуск 105 (2). – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 2 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. – С. 459 – 464.
3. Доля І.В. Вплив гендерного фактору на інтонаційну варіативність позитивних та негативних оцінних висловлень в англomовному соціально-інформативному радіодискурсі // І.В. Доля Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): збірник наукових праць / [Гол. ред. Н.Л. Іваницька]. – Вінниця : ТОВ «Фірма «Планер», 2013. – Вип. 17. – С. 194 – 199.
4. Доля І.В. Інтеграція лексико-граматичних та інтонаційних засобів актуалізації позитивних та негативних оцінних висловлень в контексті англomовних навчальних радіoproграм / І.В. Доля // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острог: Видавництво національного університету «Острозька академія». – Вип. 26. – 2012. – С. 84 – 87.
5. Доля І.В. Когнітивно-прагматична спрямованість оцінних висловлень в англomовному дискурсі / І.В. Доля // Записки з романо-германської філології / Ред. І.М. Колегаєва // Одеський національний університет імені І.І. Мечникова: факультет романо-германської філології. – Вип. 23. – О.: Фенікс, 2009. – С. 44 – 52.
6. Доля І.В. Когнітивно-прагматичні особливості організації оцінних висловлень в англomовному дискурсі / І.В. Доля // Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Перший крок у науку». Т. 1. – Луганськ : Глобус-Прінт, 2012. – С. 248 – 250.
7. Доля І.В. Комунікативно-прагматична інтенція мовця в організації оцінних висловлювань англomовного радіодискурсу / І.В. Доля // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Україна і світ діалог мов і культур» – К., 2012 – С. 98 – 100.
8. Доля І.В. Комунікативно-прагматичний аспект інтонації оцінного висловлювання в академічному дискурсі / І.В. Доля // Наукові записки. Серія: Філологія. Збірник наукових праць. Вип. 10. У 2-х т. / Наук. ред. – Іваницька Н.Л. – Вінниця, 2008. – Т. 2. – С. 89 – 93.
9. Доля І.В. Роль соціокультурного фактора у формуванні оцінних висловлень / І.В. Доля // Materialy VII mezinarodni vedecko – prakticka conference «Veda a vznik – 2011/2012». – Dil 22. Filologicke vedy. Hudba a zivot: Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o – S. 82 – 85.

10. Доля І.В. Соціокультурний аспект реалізації позитивних та негативних оцінних висловлень в інформаційній структурі навчального радіодискурсу / І.В. Доля // Нова філологія. Збірник наукових праць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2012. – № 49. – С. 73 – 77.

11. Доля І.В. Функції інтонації в актуалізації висловлень позитивної та негативної оцінки в англомовному радіодискурсі / І.В. Доля // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. LINGUAPAX – VIII. Мова, освіта, культура: Наукові парадигми і сучасний світ. Філологія. Педагогіка. Психологія. К., 2009. – Вип. 18 – С. 135 – 139.

АНОТАЦІЯ

Доля І. В. Інтонаційна варіативність висловлень позитивної та негативної оцінки в англомовному діалогічному радіодискурсі (експериментально-фонетичне дослідження). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України. – Київ, 2013.

Дисертаційна робота є комплексним дослідженням категорії оцінки, з точки зору її когнітивних, комунікативно-прагматичних, функціональних та соціокультурних характеристик, які впливають на просодичну структуру позитивних та негативних оцінних висловлень.

Аналіз позитивних та негативних оцінних висловлень в англомовному соціально-інформативному радіодискурсі здійснено на лексичному, морфологічному, синтаксичному та фонетичному рівнях. Встановлено кореляцію між комунікативно-прагматичною інтенцією мовця та просодичною варіативністю позитивних та негативних оцінних висловлень в англомовному соціальному радіодискурсі. Визначено основні соціокультурні фактори, які виявляються через просодичну структуру позитивних та негативних оцінних висловлень.

Експериментально-фонетичне дослідження підтвердило вплив особистісного статусу мовця та його статі на інтонаційну варіативність позитивних та негативних оцінних висловлень.

Ключові слова: інтонаційна варіативність, комунікативно-прагматична інтенція, радіодискурс, особистісний статус мовця, позитивні та негативні оцінні висловлення, соціально-інформативний дискурс.

АННОТАЦИЯ

Доля И. В. Интонационная вариативность позитивных и негативных оценочных высказываний в английском диалогическом радиодискурсе (экспериментально-фонетическое исследование). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Киевский национальный университет

имени Тараса Шевченка, Министерство образования и науки Украины. – Киев, 2013.

Диссертационная работа является комплексным изучением категории оценки, с точки зрения её когнитивных, коммуникативно-прагматических, функциональных, социокультурных характеристик, воздействующих на просодическую структуру позитивных и негативных оценочных высказываний. В работе исследованы структурные и функциональные признаки просодических маркеров позитивных и негативных оценочных высказываний.

Проведено анализ позитивных и негативных оценочных высказываний в английском социально-информативном радиодискурсе на лексическом, морфологическом, синтаксическом и фонетическом уровнях. Согласно результатам исследования оценка чаще всего реализуется с помощью прилагательных, наречий, существительных и глаголов. На морфологическом уровне оценочные высказывания, в большей степени, выражаются посредством простых повествовательных предложений. Как позитивные, так и негативные оценочные высказывания характеризуются вариативностью нисходящего мелодического контура.

Установлена корреляция между коммуникативно-прагматической интенцией говорящего, его социальным и личностным статусом, ситуацией общения и просодической вариативностью позитивных и негативных оценочных высказываний в английском социальном радиодискурсе. Исследование когнитивных процессов дало возможность понять ментальные процессы восприятия, обработки, сохранения и декодирования знаний, которые воздействуют на речевое поведение собеседников.

В ходе исследования описаны основные функции интонации, которые отвечают целям и заданиям социально-информативного радиодискурса. Установлено, что позитивные и негативные оценочные высказывания обусловлены когнитивными, коммуникативными, прагматическими, эмоционально-экспрессивными, личностно-социальными характеристиками воздействия на слушателя.

Определены основные социокультурные факторы, которые выявляются через просодическую структуру позитивных и негативных оценочных высказываний. Исследовано воздействие личностного статуса говорящего и его гендерного фактора на интонационную вариативность позитивных и негативных оценочных высказываний в английском диалогическом радиодискурсе.

Диссертационная работа является экспериментально-фонетическим исследованием, в котором анализируется значение ритма, темпа, пауз, ударения, мелодики в позитивных и негативных оценочных высказываниях у говорящих с высоким, ровным, низким, повышенным / пониженным по отношению к собеседнику, завышенным / заниженным самим говорящим личностным статусом. По данным исследования позитивные оценочные высказывания характеризуются короткими паузами, эмфатическим ударением, простым нисходящим ядерным тоном, средним темпом и умеренной громкостью высказывания. Для негативных оценочных высказываний свойственны короткие паузы, сильное ударение, простой нисходящий ядерный тон, простой нисходящий мелодический контур, средний темп и умеренная громкость.

Акустический анализ позволил определить тональные (частота основного тона), темпоральные (длительность высказывания, темп) и динамические (ритмоструктура интоногруппы) показатели оценочных высказываний и подтвердить результаты аудитивного анализа. Статистические данные, полученные в результате экспериментально-фонетического исследования, подтверждают воздействие гендерного фактора и личностного статуса говорящего на интонационную вариативность позитивных и негативных оценочных высказываний.

По результатам эксперимента в позитивных оценочных высказываниях показатели максимального и минимального уровня ЧОТ больше у мужчин, максимальный и минимальный диапазон интенсивности ритмогруппы выше у женщин, также как и продолжительность высказывания. В негативных оценочных высказываниях продолжительность интоногруппы вдвое дольше у женщин, чем у мужчин, максимальный уровень и диапазон интенсивности у мужчин ниже, чем у женщин, а показатель максимального и минимального уровня ЧОТ меньше у мужчин.

Ключевые слова: интонационная вариативность, коммуникативно-прагматическая интенция, радиодискурс, личностный статус говорящего, позитивные и негативные оценочные высказывания, социально-информативный дискурс.

RESUME

Dolia I. V. Intonation Variation of Positive and Negative Evaluative Statements in English Dialogical Radio Discourse (Experimental Phonetic Study). – Manuscript.

Thesis for Candidate's Degree in Philology. Speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2013.

This thesis is a comprehensive study of evaluation category in terms of its cognitive, communicative-and-pragmatic, functional, social-and-cultural features that influence the prosodic structure of positive and negative statements.

The representation of positive and negative evaluative statements in the English social and informative radio discourse has been investigated on the lexical, morphological, syntactic and phonetic levels. Correlation between communicative-and-pragmatic intention of the speaker and prosodic variation of positive and negative evaluative statement in the English social radio discourse has been determined. The main social-and-cultural factors revealed through the prosodic structure of positive and negative evaluative statements have been outlined.

Experimental phonetic study confirmed the influence of speaker's personal status and gender on the intonation variation of positive and negative evaluative statements.

Key words: intonation variation, communicative-and-pragmatic intention, radio discourse, speaker's personal status, positive and negative evaluative statements, social-and-informative discourse.